

Hunebedden

Voor de docent

Vak(gebied): Oriëntatie op jezelf en de wereld, mens en maatschappij, geschiedenis

Schooltype/afdeling: PO bovenbouw/VO onderbouw (vmbo/havo/vwo)

Leerjaar: Groep 8 PO en klas 1 VO

Tijdsinvestering: 1-2 lesuren

Vakinhoud: Prehistorie

Kerdoelen PO

- 4 De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.
- 7 De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.
- 51 De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
- 52 De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren.

Canonvenster: Hunebedden

Kerdoelen VO

- 5. De leerling leert in schriftelijke en digitale bronnen informatie te zoeken, te ordenen en te beoordelen op waarde voor hemzelf en anderen.
- 37. De leerling leert een kader van tien tijdvakken te gebruiken om gebeurtenissen, ontwikkelingen en personen in hun tijd te plaatsen. De leerling leert hierbij over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken:
 - tijd van jagers en boeren (prehistorie tot 3000 voor Chr.).
- De vensters van de canon van Nederland dienen als uitgangspunt ter illustratie van de tijdvakken.
- 40. De leerling leert historische bronnen te gebruiken om zich een beeld van een tijdvak te vormen of antwoorden te vinden op vragen, en hij leert daarbij ook de eigen cultuurhistorische omgeving te betrekken.

Canonvenster: Hunebedden

Kenmerkend aspect

- 2: Het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen

21e eeuwse vaardigheid

Informatievaardigheden

Bijkomende 21^e eeuwse vaardigheden

- Kritisch denken
- Creatief denken en handelen
- Samenwerken

Bronnen

- Brand-Gruwel, S., & Walhout, J. (2010). *Informatievaardigheden voor leraren*. Heerlen: Open Universiteit, Ruud de Moor Centrum.
- Kaap, A. van der, & Schmidt, V. (2007). *Naar een leerlijn informatievaardigheden*. Enschede: SLO. Geraadpleegd van <https://leerlijnscaan.slo.nl/Lists/Hulpmiddelen/naareenleerlijninformatievaardigheden.pdf>
- Thijs, A., Fisser, P., & Hoeven, M. van der (2014). *21e eeuwse vaardigheden in het curriculum van het funderend onderwijs*. Enschede: SLO. Geraadpleegd van <http://www.slo.nl/downloads/2014/21e-eeuwse-vaardigheden-in-het-curriculum-van-het-funderend-onderwijs.pdf/download>

Achtergrond

Informatievaardigheid in de opdracht

In deze opdracht staat de 21^e eeuwse vaardigheid informatievaardigheden centraal. In deze vaardigheid gaat het om het kritisch en systematisch analyseren van het informatieprobleem en vervolgens om het zoeken, selecteren, verwerven en verwerken van informatie. Hierbij gaat het ook om het beoordelen van informatie op bruikbaarheid en betrouwbaarheid en het evalueren van de resultaten en het zoekproces. In de context van 21e-eeuwse vaardigheden is er vaak sprake van digitale bronnen afkomstig van internet. Deze opdracht is een informatievaardige opdracht over hunebedden, waarin de nadruk ligt op stap 1, 3 en 4. Leerlingen bedenken om te beginnen een aantal historische vragen over hunebedden en verwerven vervolgens uit gegeven bronnen informatie die zij daarna verwerken tot antwoorden op de door hen geformuleerde vragen.

Vakinhoud in de opdracht

Informatievaardig zijn is een voor historisch denken onmisbare vaardigheid, die naadloos aansluit bij de vaardigheid *Bron en vraagstelling*. Leerlingen moeten vraagstellingen (en hypothesen) gericht op (historisch) onderzoek kunnen formuleren. Zij moeten vervolgens informatie uit bronnen kunnen verzamelen deze als bewijs gebruiken bij het beantwoorden van de vraagstelling. Ook moeten zij de bruikbaarheid van informatie uit een of meer bronnen voor een bepaalde vraagstelling kunnen afwegen en daarbij rekening houden met de betrouwbaarheid van de informatie. Hierbij moeten zij bijvoorbeeld letten op de aard van de bron, de context waarin deze is ontstaan, de mate van geïnformeerdeheid van de maker, de standplaatsgebondenheid van de maker, de bedoeling van de maker of opdrachtgever en het publiek waarvoor deze bedoeld. Zij moeten ten slotte kunnen vaststellen wanneer men iets als een feit kan aanvaarden en feiten kunnen onderscheiden van meningen en van vooroordelen en/of stereotypen.

Hunebedden

In Korte Beschryvinge van eenige Vergetene en Verborgene ANTIQUITETEN Der Provintien en Landen gelegen tusschen de Noord-Zee, de Yssel, Emse en Lippe van Johan Piccardt uit 1660 heten hunebedden "steenhopen gebouwd door grouwsamen barbarische en wreede reusen, huynen, giganten", die bewoond worden door "Witte Wijven". Van al deze namen bleef het woord 'Huynen' hangen en in 1685 noemde de Fries-Groningse dichteres Titia Brongersma deze steenhopen voor het eerst 'Hunebed'. Nog niet eens zo land geleeden beweerde televisiemaker Frits Bom nog dat hunebedden schuilplaatsen waren voor rampspoed.

In deze opdracht leren leerlingen welke vragen zij aan materiële bronnen moeten stellen, in dit geval aan hunebedden. Het onderwerp hunebedden leent zich er goed voor om dit te oefenen omdat alle leerlingen wel een globaal beeld hebben van hunebedden. In deze opdracht krijgen leerlingen de bronnen waaruit zij hun informatie moeten halen aangereikt. Vervolgens verzamelen en verwerken zij informatie om een antwoord te kunnen geven op de door hen geformuleerde vragen. De opdracht is zo beschreven dat meteen duidelijk is aan welk van de zes stappen uit het stappenplan de leerling werkt.

Als u de opdracht niet wilt beperken tot het werken aan informatievaardigheden, maar leerlingen ook meer inhoudelijke kennis over de prehistorie wilt bijbrengen, dan kunt u aan de vragen nog een aantal toevoegen, vragen bijvoorbeeld over de levenswijze van prehistorische boeren in ons land en over hun godsdienstige opvattingen:

1. Zagen de hunebedden er, in de tijd dat ze gemaakt werden, net zo uit als op de foto?
2. De hunebedbouwers waren boeren. Hun manier van leven verschilde van de manier van leven van jagers en verzamelaars. Noem minstens drie verschillen.
3. Opgravingen in hunebedden hebben ons veel geleerd over het denken van hunebedbouwers over het leven na de dood. Leg dit uit.
4. De godsdienst van de hunebedbouwers was gericht op de natuur. Waarom was dat zo, denk je?
5. De hunebedbouwers worden ook wel het Trechterbekervolk genoemd. Verklaar deze naam.
6. Hoe de hunebedbouwers zichzelf noemden weten we niet. Waarom niet?

De laatste vraag uit stap 6, evaluatie, luidt: 'Heb je op alle vragen een antwoord kunnen vinden? Op welke vragen niet? Geef per vraag aan waarom het niet gelukt is een antwoord te vinden.' Deze vraag leent zich er ook goed voor om met de klas in gesprek te gaan over de beperkingen van het slechts beschikbaar hebben van materiële bronnen voor de prehistorie voor onze kennis van die periode.

Tips voor de docent

Op deze opdracht zijn verschillende varianten mogelijk, die ofwel de nadruk leggen op meer of andere stappen, ofwel complexer zijn. De basisvariant wordt bijvoorbeeld 'rijker' als de leerlingen zelf op zoek moeten naar informatie op internet.

Variant 1

Deze opdracht is geschikt voor leerlingen vanaf groep 6. In deze opdracht ligt de nadruk op het verwerven en selecteren en verwerken van informatie (stap 3 en 4). De vragen en de bronnen in deze opdracht, een aantal websites en filmpjes, zijn gegeven. Deze opdracht staat op de website Histoforum: <http://histoforum.net/hunebeddenbo/werkwijze.htm>

Nadat de leerlingen de opdrachten hebben gemaakt, kan de docent in een klassengesprek de opdracht evalueren (stap 6), door de leerlingen te vragen of zij een antwoord op alle vragen konden geven en, als dat niet het geval is, waarom zij denken dat dat niet gelukt is.

Variant 2

In deze opdracht, ook geschikt voor leerlingen vanaf groep 6, gaat het deels om dezelfde vragen als in variant 1, maar nu moeten leerlingen zelf op zoek naar informatie op internet. Daarmee komt er een sterk accent te liggen op stap 2 van het zes-stappen-plan.

Zoek op internet naar informatie die je kunt gebruiken om een antwoord te geven op onderstaande vragen. Doe het zo:

- Lees eerst de vragen.
- Bedenk vervolgens welke zoektermen je moet gebruiken om antwoord te kunnen geven op de vragen.
- Verzamel bruikbare informatie van internet.
- Geef een antwoord op de vragen.

1. Hunebedden bestaan uit zwerfkeien. Waar komen deze zwerfkeien oorspronkelijk vandaan?
2. Hoe kwamen deze keien in ons land?
3. Teken of beschrijf hoe een hunebed werd gebouwd.
4. In Emmen ligt een bijzonder hunebed, een langgraf. Hiervan is er in Nederland maar één. Wat is er zo bijzonder aan dit graf?
5. De hunebedden zijn gebouwd door het Trechterbekervolk. Hoe komt dit volk aan zijn naam?
6. Wat was het 'beroep' van de mensen van het Trechterbekervolk?
7. Waarom bouwden zij hunebedden?
8. In welke provincie liggen nu nog ongeveer 50 hunebedden?
9. Vroeger waren er veel meer hunebedden. Hoe komt het dat veel hunebedden zijn verdwenen?
10. Nadat de leerlingen de opdrachten hebben gemaakt, kan de docent in een klassengesprek de opdracht evalueren (stap 6), door de leerlingen te vragen of zij een antwoord op alle vragen konden geven en, als dat niet het geval is, waarom zij denken dat dat niet gelukt is.

Hunebedden

Voor de leerling

Hunebed bij Rolde. Foto: Gouwenaar, 2008.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hunebed_D17_bij_Rolde_2008.jpg?uselang=nl

Ons land telt op dit moment 54 hunebedden. 52 daarvan liggen in Drenthe, 2 in Groningen. Het zijn er vroeger echter ten minste 88 geweest, maar vermoedelijk wel meer dan honderd.

In de zeventiende eeuw noemde Johan Piccardt hunebedden "steenhopen gebouwd door grouwsamen barbarische en wreede reusen, huynen, giganten" die bewoond werden door "Witte Wijven". Van al deze namen bleef alleen het woord 'Huynen' hangen en in 1685 werden deze steenhopen voor het eerst 'Hunebed' genoemd.

Nog niet zo lang geleden beweerde televisiemaker Frits Bom dat hunebedden schuilplaatsen waren geweest voor rampspoed. Dit idee wordt door geen enkele wetenschapper serieus genomen. Maar wat waren hunebedden dan wel?

In deze opdracht ga je, samen met een klasgenoot, proberen op die vraag een antwoord te vinden.

In deze opdracht leer je:

- historische vragen te formuleren;
- te bepalen waar je bruikbare informatie voor het beantwoorden van die vragen kunt vinden;
- op een systematische wijze informatie te verzamelen;
- hoe je die informatie zodanig kunt verwerken dat je een antwoord op je vragen kunt geven;
- hoe je de antwoorden op een heldere en duidelijke manier kunt presenteren;
- hoe je niet alleen de resultaten van je onderzoek, maar ook het onderzoeksproces zelf kunt evalueren;
- wat je een volgende keer anders en beter kunt doen.

Maak onderstaande opdrachten over hunebedden samen met een klasgenoot. Gebruik voor het beantwoorden van de vragen informatie van internet.

1. Informatieprobleem formuleren

- Bekijk de afbeelding van hunebedden en bedenk minstens vijf dingen die je over hunebedden te weten wilt komen.
- Vergelijk jouw vragen met die van je buurman of buurvrouw. Kies samen de vijf meest interessante vragen.

2. Zoekstrategieën

De bronnen die je in deze opdracht gaat gebruiken zijn gegeven. Zie daarvoor de bijlage met bronnen.

3. Verwerven en selecteren van informatie

Zoek op de gegeven websites naar informatie die je kunt gebruiken voor het beantwoorden van je vragen.

4. Verwerken van informatie

Gebruik deze informatie vervolgens voor het beantwoorden van je vragen.

5. Presenteren van informatie

Schrijf een kort verslag waarin je schrijft welke vragen jullie hebben bedacht, wat de antwoorden zijn op die vragen en waarin je ook ingaat op de vragen uit stap 6: evalueren en beoordelen. Geef jezelf ook een cijfer.

6. Evalueren en beoordelen

- Wat ben je over hunebedden te weten gekomen wat je voordien niet wist?
- Als je niet op al je vragen een antwoord hebt kunnen vinden, weet je dan waar dat aan ligt?
- Kun je aangeven hoe je wel een antwoord op die vragen zou kunnen vinden?

Bronnen

Websites

<http://www.hunebedden.nl/>

<http://www.hunebedcentrum.eu/hunebedden/>

<http://www.cultuurwijs.nl/cultuurwijs.nl/cultuurwijs.nl/i000941.html>

<http://www.hunebedden.nl/d49.htm>

<http://www.entoen.nu/hunebedden/vo>

Animatie

http://www.distanttrain.com/dt_material/noordhoff/prehistory/buildinggrave.htm

Filmpjes

<https://teleblik.nl/media/1197227>

<https://teleblik.nl/media/5405829/fragment?start=568&end=868>

<https://teleblik.nl/media/58675/fragment?start=42&end=197>

<https://teleblik.nl/media/2291029/fragment?start=47&end=83>

<https://teleblik.nl/media/4074732/fragment?start=25&end=158>

<http://www.schooltv.nl/video/wat-zijn-hunebedden-enorme-stenen-in-drenthe/>

<http://www.schooltv.nl/video/de-bouw-van-een-hunebed-200-mensen-drie-maanden-aan-het-werk/>

